

Усі ці періоди та тенденції показують еволюцію архівної справи в Україні протягом ХХ століття та її важливу роль у збереженні історичної пам'яті країни.

Список використаних джерел:

1. Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / Ред. Я.С. Калакура. Київ, 1998. 316 с.
2. Архівознавство. Конспект лекцій для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України / С. В. Олійник. Кам'янець-Подільський, 2014. 144 с.
3. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси / Папакін Г. В. Київ, 2003. 282 с.
4. Розвиток архівної справи в період Української революції (1917-1920) / І. Березанська: посилання на статтю <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-15-247-265>
5. Бібліографічний покажчик змісту «Архіви України» за 1947-1970 роки / А. А. Батюк, М. І. Бутич. Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. Київ, 1999. 209 с.

УДК 94(477)

Анна ЗАХЛІВНЯК,

здобувачка 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Бойков О., к.іст.н., доцент

ПОГЛЯДИ КНЯЗЯ В.-К. ОСТРОЗЬКОГО НА БЕРЕСТЕЙСЬКУ ЦЕРКОВНУ УНІЮ

Анотація. Стаття характеризує роль князя Василя-Костянтина Острозького в унійному процесі, еволюцію його поглядів на унію, стосунки з представниками православної та католицької церков, зв'язки з протестантами, тощо. Проаналізовано проєкт унії князя Острозького. Досліджено роль князя у організації православного собору у Бересті та

його релігійна діяльність після підписання Берестейської церковної унії у 1596 році.

***Ключові слова:** Берестейська унія, князь Василь-Костянтин Острозький, Михайло Рагоза, митрополит, православ'я, уніати.*

Берестейська церковна унія – феномен української ранньомодерної історії, вона має непересічне значення не лише в історії українських земель у складі Речі Посполитої, а й у контексті інтеграції українців у європейський соціокультурний та духовний простір. Підписанню унії передували тривалий період переговорів, підготовки, пропозицій та суперечок богословського, політичного, інтелектуального змісту. Князь Острозький, як один із визначних історичних діячів свого часу, постійно перебував у центрі цих подій та відіграв виняткову роль у житті українського православ'я.

Дослідженням Берестейської унії та постаті князя Острозького займалися ряд українських вчених, найбільш відомі – Л. Тимошенко [4; 5; 6], М. Бендза [1], Б. Гудзяк [2], П. Кралюк [3] та ін. Ці дослідники актуалізували проблему українського церковного життя в умовах постійних утисків та ролі В.-К. Острозького у подоланні кризи.

Загальновідомим є факт активної участі князя В.-К. Острозького у переговорах з католицьким престолом та з єзуїтами про церковну унію. Він вів особисту переписку з Папою та був особисто знайомим з Петром Скаргою. Католицька сторона була гостро зацікавлена у цих контактах, адже князь був одним з найбільш впливових магнатів українського походження, католики небезпідставно вважали, що основна маса населення прийме унію разом із князем Острозьким.

Особливістю поглядів В.-К. Острозького на унію було те, що він допускав об'єднання церков виключно на умовах універсальної унії, що логічно витікало із постулатів Флорентійського церковного собору. Тобто, унія була прийнятною лише на умовах рівноправ'я західної та східної

церков. Натомість римський престол схилився до об'єднання на умовах регіональної унії, що означало визнання уніатами зверхності Папи Римського. Особливо чітко ця позиція простежується у творі відомого єзуїта-теоретика унії Петра Скарги «Про єдність церкви божої під єдиним пастирем» [3].

Сучасні дослідження постаті та діяльності В.-К. Острозького свідчать про те, що князь мав контакти одночасно з католиками, православними і з константинопольським патріархом. Але Л. Тимошенко акцентує увагу на тому, що «його візії церкви було властиве, передовсім, бачення православ'я як єдиного і правдивого у всій Христовій Церкві» [5, с. 61].

Участь князя Острозького в унійному процесі лишається одним з найбільш дискусійних питань в історії підписання Берестейської унії. З одного боку князь безпосередньо виявив прихильність ідеї унії починаючи з 1583 року. Існував навіть проєкт унії В.-К. Острозького, який князь виклав у своєму листі до Іпатія Потія у 1593 році [6, с. 109-110], який передбачав об'єднання церков за умови згоди усіх вселенських патріархів. Фактично це і були умови так званої універсальної унії. Окрім цього проєкт передбачав зрівняння у правах православних та католиків, що у реаліях релігійної ситуації на українських землях під владою Речі Посполитої було надзвичайно актуальним.

Але таємні переговори про помісну унію, делегація до Риму та власне умови союзу йшли в розріз з позицією Острозького, який вважав, що церковний собор Київської митрополії має бути скликаний перед безпосереднім підписанням унії папою та саме вирішення цього питання мало належати, на його думку, православним ієрархам та традиційному для православ'я собору. Тому у переддень підписання Берестейської унії В.-К. Острозький відмовляється від ідеї унії та очолює численну опозицію православних.

Головна інтрига полягає у питанні чому ж все таки В.-К. Острозький напередодні підписання Берестейської унії став її активним противником. Л. Тимошенко вважає, що не особисті образи князя Острозького спричинили його вихід з унійного процесу. На думку автора «якщо творці унії вважали, що регіональна згода церков стане предтечею повного об'єднання всього східного християнства з римською церквою, то В.-К. Острозький передбачував поглиблення розколу вселенського християнства» [4].

Деякі дослідники відзначають, що через вплив на релігійні справи Острозький задовольняв свої політичні амбіції, адже не міг представляти інтереси української шляхти у політичних інституціях Речі Посполитої [2, с. 155]. Дійсно, князь мав величезний політичний, економічний та соціальний вплив, його авторитет загрожував польській короні, але на даному етапі його владу поляки обмежити не могли ніяк, але намагалися повністю асимілювати та латинізувати українське населення. Тому підтримка православ'я князем Острозьким мала вирішальне значення. Унія хоч і була підписана, але фактично не мала широкої підтримки серед населення. Довгий час уніатську церкву називали церквою без пастви.

Як відомо, безпосередньо у 1596 році у Бересті відбулося два паралельних собори – власне уніатський та православний. При чому організація православного собору багато у чому є заслугою В.-К. Острозького. На думку М. Бендзи «до успіхів князя у боротьбі з унією годиться зарахувати також факт скликання в Бересті собору з участю двох єпископів зі Східних Церков, представників патріархатів у Константинополі та Олександрії, а також численних представників духовенства, шляхти і братств» [1, с. 147]. Зібравши усіх цих представників у своїй резиденції, він активно підтримував усі рішення православного собору – головним з яких було засудження учасників унійного собору, визнання неканонічними його рішень та відлучення від церкви усіх причетних. Багато у чому православна церква на українських

землях була збережена та легалізована завдяки принциповій позиції князя Острозького.

Отже, постать Василя-Костянтина Острозького в українській історії ранньомодерної доби є однією з ключових. Вирішення складного релігійно-духовного та політичного становища українського православного населення у Речі Посполитій вимагало комплексного підходу, про що свідчать контакти князя Острозького з представниками різних конфесійних напрямків – католиками, протестантами, православними. Передбачаючи поглиблення релігійної кризи, в останній момент князь відмовився від підтримки ідеї унії з католиками, особливо на умовах визнання зверхності Папи Римського. Завдяки протекції князя Острозького, православна церква на українських землях змогла продовжити своє існування та з часом відновити ієрархію і втрачені позиції.

Список використаних джерел:

1. Бендза М. Князь Костянтин Острозький і Берестейська унія 1596 року. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2008. Випуск 13. С. 128 – 150.
2. Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Львів, 2000. 426 с.
3. Кралюк П. Острозький культурно-релігійний осередок в унійних процесах кінця XVI ст. URL: https://risu.ua/ostrozkiy-religiyno-kulturniy-oseredok-v-uniynih-procesah-kincy-xvi-st_n84220 (дата звернення: 07.02.2024).
4. Тимошенко Л. Василь-Костянтин Острозький, Кирило Лукаріс і Берестейська унія. Відкритий університет Острозької академії. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=4qUu6s0IstQ&ab_channel=Дмитро МихайловичШевчук](https://www.youtube.com/watch?v=4qUu6s0IstQ&ab_channel=ДмитроМихайловичШевчук) (дата звернення: 07.02.2024).
5. Тимошенко Л. Виняткова роль князя В.-К. Острозького в православній церкві (формування уявлень, східна еклезіальна ідентичність

та магнатська протекція в умовах річпосполитського права патронату).

URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Tymoshenko_Leonid/Vyniatkova_rol_kniazia_V-K_Ostrozkocho_v_pravoslavonii_tserkvi.pdf? (дата звернення: 06.02.2024).

6. Тимошенко Л. Князь В.-К. Острозький і укладення Берестейської унії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2008. Випуск 13. С. 105 – 127.

УДК 94(477)

Вероніка КЛИШЕВСЬКА,

здобувачка 3 курсу спеціальності 032 Історія та археологія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ, науковий керівник: Черемісін О., д.іст.н., професор

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ АНТИЧНИХ МІСТ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

***Анотація.** В статті розглядається використання новітніх технологій таких як дистанційне зондування за допомогою супутникових знімків, лідарів та безпілотників, 3D сканування, геофізичні та біоархеологічні методи дослідження, цифрових технологій.*

***Ключові слова:** археологія, археологічні відкриття, новітні технології, античність, місто*

Сьогодні світ швидко розвивається, з'являються багато новітніх технологій які допомагають нам у розвитку науку. Інновації відіграють важливу роль у розширенні наших знань про минуле в археології. Традиційні методи археологічних досліджень такі як: археологічні розкопки, стратиграфічний аналіз, картографування, дендрохронологія, етноархеологічні дослідження та інші безумовно важливі вони складають основу археологічної науки, проте мають обмеження з погляду